

**Чантурія А.В. Політичні інтернет-меми та масова свідомість у період збройного конфлікту на Донбасі / А.В. Чантурія // Гібридна війна на Сході України в міждисциплінарному вимірі: витоки, реалії, перспективи реінтеграції : зб. наук. праць / За заг. ред. В.С. Курила, С.В. Савченка, О.Л. Караман. – Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. – С. 7–16.**

**URL:** <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1755/Gibridna%20viina.PDF?sequence=1&isAllowed=y>

**УДК 37.017.32**

**Чантурія А. В.**

**Політичні інтернет-меми та масова свідомість  
у період збройного конфлікту на Донбасі**

**Постановка проблеми.** Україна сьогодні переживає складний момент своєї історії – втрата контролю над Кримом і деякими районами Донбасу, військовий конфлікт, посилення напруженості у відносинах з Росією, складна соціально-політична ситуація усередині країни, – усе це сприяє виникненню й поширенню в суспільній свідомості безлічі ідей різного ступеня складності, чії образи полегшуються для запам'ятовування за допомогою політичних інтернет-мемів. Ідеї, які відбиваються цими мемами, становлять інтерес для філософії як для "епохи, схопленій у думці", дозволяючи краще усвідомити реалії сучасності.

**Аналіз досліджень та публікацій.** Термін "мем" (від грецьк. "мімема" – "подоба") у своїй сучасній формі з'являється в 1976 році в роботі англійського біолога й етолога Річарда Докінза "Егоїстичний ген". Він досліджував механізми трансляції генів при природному доборі й провів аналогію між генетичною й культурною еволюцією. На думку Докінза, передача культурної спадщини подібна до генетичної передачі. Як ген у живій природі, у культурному просторі також існують частки, що є одиницями передачі культурної спадщини або одиницями імітації. Цю частку дослідник називає "мім" (що пізніше перетворилося на "мем"). Мемами можна вважати популярні ідеї й мелодії,

поширені слівця й висловлювання, розхожі рецепти тощо. Меми передають інформацію від одного мозку до іншого за допомогою процесу імітації [1].

З 1983 року з'являється термін "меметика" для позначення науки, що вивчає меми. Серед авторів, працюючих у зазначеному напрямку, – американський філософ Деніел Деннет, відомий програміст, який довгий час працював в "Microsoft", Річард Бруді, філософ, математик, який реалізувався як інженер компанії "Fermilab", Аарон Лінч, письменниця, філософ і психолог С'юзан Блекмор. Незважаючи на спад, який дослідники відзначають у розвитку меметики з 2005 року, концепція мему продовжує використовуватися в наукових дослідженнях і публіцистиці [2, с. 114].

Існують різні визначення мему. Його розглядають як основну одиницю культурної передачі, тобто імітації; як усе, чому ми вчимося, копіюючи дії іншої людини; одиницю інформації, що утримується в розумі, яка впливає на хід певних подій і сприяє виникненню власних копій в інших людях, тощо. Для нас особливий інтерес представляє визначення Д. Деннета. У своїй роботі "Пояснена свідомість" Деніел Деннет визначає мем як складну ідею, що отримує характерний легкий для запам'ятовування образ. Передача й поширення мемів здійснюються від однієї людини до іншої як за допомогою мови й поведінки, так і за допомогою предметів матеріальної культури – письмових джерел, світлин, творів архітектури тощо. В умовах сучасного суспільства з'явилися величезні можливості для копіювання й поширення мемів, особливо завдяки наявності стільникового зв'язку й мережі Інтернет [2, с. 115–116].

**Мета дослідження.** Метою нашого дослідження є аналіз впливу на масову свідомість ідей, що відбиваються в політичних інтернет-мемах (надалі для зручності іноді просто "мемах") протидіючих сторін у період збройного конфлікту на Донбасі.

**Виклад основного матеріалу.** Меми, які виникають у періоди складних і переломних моментів у житті суспільства, викликають особливий інтерес. Відбиваючи ідеї, що хвилюють масову свідомість, політичні інтернет-меми, безсумнівно, здійснюють на неї свій вплив. Що ж являють собою політичні

інтернет-меми? Світлана Шомова, дослідник у галузі політичної комунікації, відзначає: "Під політичним інтернет-мемом ми розуміємо специфічний жанр інтернет-комунікації; у цій якості ми розглядаємо окремі повідомлення в нових медіа, що представляють собою реакцію на ту або іншу політичну подію, що мають різну семіотичну природу (візуальну, аудіальну, вербальну), що відрізняються помітністю змісту й "упакування", що зазнають численного копіюванню користувачами і спонтанно поширюються в Мережі – а тому здатні бути зарахованими до феноменів меметичної природи" [3, с. 39].

Мем або медіа-вірус – це ідея або образ, які несуть у собі певну концентровану інформацію, що передається добровільно, від одного носія до іншого, за допомогою ЗМІ, зокрема, Інтернету. Окремі меми можуть поєднуватися в комплекси, набуваючи форми концепції, доктрини... Щоб перепрограмувати клітину, віруси використовують різні шляхи вторгнення. Так і політичні меми проникають у суспільний організм [4].

Як специфічний рід суспільної свідомості масова свідомість, на яку впливають інтернет-меми, одержала широке поширення й важливе значення в суспільствах сучасного типу. Масова свідомість виділяється, насамперед, за специфічними властивостями її носія, суб'єкта. "У випадку масової свідомості як такий суб'єкт постає особлива сукупність (множина, спільність) індивідів, іменована масою. Типові (різномасштабні) приклади маси: учасники широких політичних, соціокультурних та інших рухів *сучасності*; аудиторії різних засобів і каналів масової інформації; споживачі тих або інших соціально "пофарбованих" (напр., престижних, модних) товарів і послуг; члени різноманітних аматорських (за інтересами) асоціацій і клубів; "уболівальники" футбольних та інших спортивних команд тощо" [5, с. 503-504].

У порівнянні із традиційною масовою культурою мережева культура, кіберкультура – це і її продовження, і оригінальний новий феномен, у якому "зовні активна парадигма інтерактивності купірується видовищною домінантою, анонімністю, автоматизмом вірусного зараження. Мережевий фольклор (інакше іменований відеолором, іміджлором) – явище переважно транслокальне" [6, с. 13].

Інтернет-меми створюються й поширюються відповідно до певних правил і закономірностей: меми здатні яскраво урізатися в пам'ять; у мемах найчастіше відбивається свіжий погляд на освітлювані події молоді або тинейджерів; меми здатні викликати значну емоційну реакцію, а емоції можуть бути будь-якими – від неприйняття до захвату; меми втягують людей у спілкування тощо [7].

Меми, що виникають і транслюються з метою описати певні події, являють собою комплекс мемів – мемплекс.

Зупинимося на деяких інтернет-мемах, які набули особливої популярності в сучасному віртуальному просторі. Розглянемо особливості масової свідомості, які в них відбиваються. Меми мають важливе семіотичне значення, з'являючись у вигляді образів, вони генерують інформацію. У простій ясній яскравій та зрозумілій формі та або інша ідея стає більш доступною широким масам інтернет-користувачів.

Особливість політичних інтернет-мемів часто полягає саме в тому, що вони відбивають не просто ідеї, а ще й оцінки або характеристики певного ставлення до політичної події, політичної сили, політичного лідера. Так, наприклад, збройний конфлікт передбачає створення образу ворога, що знайшло своє відображення в численних інтернет-мемах. Конструювання образу ворога набуває в Інтернеті особливої популярності. За допомогою мемів часто здійснюється ідентифікація "свій–чужий". Так, у період збройного протистояння на Донбасі інтенсивно розвивався своєрідний мемо-неймінг, взаємний пошук іменувань для політичних опонентів. Тут не важливо знати витоки образу або розуміти сутність інформації, яку він кодує. Тут має місце боротьба знаків. Прихильники "російського світу" в протистоянні диванних інтернет-військ йменуються "ватниками" і "колорадами", на протилежному боці з'явилися "вишиватники" і "укропи". Прихильників майдану презирливо йменують "майдаунами", у свою чергу, апологети Новоросії отримали титул "даунбасівці".

У віртуальному протистоянні сходяться образи й меми. Українські війська постають то в нейтральному ключі як "ЗСУ", то як "каратели", "бендерівці", "бандерівці" "бандерлоги", "прихильники хунти", "свідомити" тощо.

Сакраментальне "хохол" уже не визнається достатньо експресивним для вираження всієї глибини протистояння, як і відповідне "москаль". У прихильному дискурсі війська самопроголошених ДНР і ЛНР виступають як "ополченці", "захисники Новоросії", у менш прихильному – як "сепаратисти", "терористи", "бандити" і таке інше, аж до зовсім недрукованих найменувань. Показові й розповсюджені серед українських патріотів назви самопроголошених республік – "Луганда" і "Донбабве". Росія постає як "Рашка", "Кацапія", "Кацапстан", "Путляндія" тощо. Це породжує мемомтворчість "у відповідь", в наслідок якої Україна постає як "Уркаїна", "Руїна", "Укруанда", "Хохляндія", "країна 404" тощо.

Коли люди починають ідентифікувати один одного за допомогою мемів-ярликів, їх спілкування найчастіше втрачає гуманістичну складову. Оponent позбавляється людських якостей, перетворюючись на втілення образу "ворога" і "супротивника". Крім того, уживаючи стосовно опонента зневажливі ярлики, учасник дискусії отримує певні переваги у своїх очах як маючий більшу владу й силу.

Іменування, що позбавляє людських якостей, стосується й лідерів протиборчих сторін. У суперечках ідейних супротивників зневажливі прізвиська отримують П.О. Порошенко та В.В. Путін. Усе починається з перетворення прізвищ відповідно до неприємних асоціацій і триває нескінченно, аж до зовсім недрукованих прикладів. Значна частина представників обох сторін із задоволенням підхоплює й тиражує ці образливі прізвиська. Чи варто нагадувати, що доброзичливості й цивілізованості взаємному діалогу така ситуація не додає.

У спілкуванні на форумах замість повідомлень користувачі часто просто обмінюються вербальними мемами, візуальними мемами (популярними картинками) або навіть синтетичними мемами (демотиваторами, картинками з написами тощо). У цьому випадку інтернет-меми є маркерами-ідентифікаторами. Залежно від того, якими мемами ти користуєшся, ти належиш до тієї або іншої протиборчої сили в інформаційній складовій конфлікту.

Журналісти попросили вітчизняних фахівців розтлумачити, яке неочевидне, подвійне значення можуть мати такі, наприклад, слова, як "колоради"

та "укропи". На думку головного лікаря Львівської психіатричної лікарні професора Олександра Фільца, слово "колоради" натякає на те, що з цим явищем важко боротися, оскільки воно живуче, як колорадські жуки на картоплі. Мем "укроп" можна витлумачити як щось зелене, тобто молоде та незріле, за словами психолога Вадима Колесникова. Крім того, цією стравою неможливо пообідати, бо це усього лише приправа. Психолог вважає, що з іншого погляду, і "колоради", і "укропи", і "ватники" – це прояв того, що й ми, і наші двоюрідні російські брати належимо до агрокультури. Всі ці слова мають сильно виражений сільський присмак. Селяни, за його словами, – люди предметні й практичні, вони вкоренилися на своїй землі, отже конфлікт навряд чи пошириться за межі Донбасу [8].

Можна припустити, що в мемах у найбільш яскравій формі знаходить своє втілення колективне несвідоме. Мемі дозволяють суспільству або певному співтовариству в дотепній, жартівливій, афористичній формі виражати сутність найбільш важливих проблем або тенденцій. Саме така форма знаходить найкоротший шлях до свідомості людей, тим самим залучаючи їх до діалогу на суспільно важливі теми, нехай навіть і в ролі простих читачів, споживачів інформаційного продукту. Крім того, гумористична, жартівна, глузлива форма вираження складних ідей або подій, які іноді навіть можуть травмувати, допомагає суспільству або співтовариству долати фрустрації, викликані несприятливою політичною обстановкою.

Відбиваючи в мемах ситуацію соціального й національного роз'єднання, яка, безперечно, дуже часто травмує психіку, протиборчі сили направляють деструктивну енергію в сферу віртуальної боротьби образів і символів. І от уже армія розсерджених "ватників" закидає злісними демотиваторами й мемами-кліше не менш войовничих "укропів", оснащених тією ж "зброєю". Протистояння з поля реальної битви переноситься у віртуальний простір, захоплюючи все нові й нові ресурси як електронні, так і людські. Здавалося б, символічне протистояння не може супроводжуватися реальними жертвами, тому його значимість не можна порівнювати зі збройним протистоянням. Проте, ціною символічних баталій є

цілком реальне зростання міжнаціональної ненависті, ескалація взаємної агресії й справжні приклади розривів відносин не тільки дружніх, але навіть родинних і подружніх.

Використання мемів як засобів політичної боротьби – це досить ефективний захід протидії супротивникові у віртуальному інформаційному просторі. Підсвідомість, що жадає реваншу нехай не на полі бою, так у віртуальному світі, з готовністю заковтує наживку мемів, не дуже розуміючись на символічному підґрунті того або іншого образу, що вже став улюбленим. Ворожі меми б'ють по почуттю власної гідності й самолюбству, по самоідентифікації, національній й політичній приналежності. Апологети "російського світу" і прихильники європейського вибору й національної єдності України обмінюються образливими й хльосткими символами, зовсім не прагнучи порозумітися, а сподіваючись відстояти власну точку зору або переконати супротивника, який перебуває в полоні таких безперечно оманливих ідей.

Складно сказати, як саме слова та образи перетворюються на інтернет-меми. З одного боку, інтернет-меми можуть виникати випадково, як вдало знайдені звичайним користувачем образ або фраза, розтиражовані в Інтернеті. З іншого боку, маркетингові агентства при створенні, насамперед, рекламної продукції навмисно прагнуть до пошуку образів і фраз, що запам'ятовуються, тобто переважно мемів, тісно пов'язаних з торговельними марками, що просуваються. Звичайно, і автори, які працюють у сфері висвітлення політичних подій, прагнуть відшукати саме такі фрази, образи, висловлювання, які б максимально точно і ємко донесли б їхні думки до найбільшої кількості читачів, глядачів, слухачів. Це благодатний ґрунт для появи все більшої кількості мемів, що їх протиборчі сторони в російсько-українському конфлікті будуть продовжувати використовувати в боротьбі за власні ідеали. Ціна такої "мемотворчості" буде чималою – у віртуальних баталіях ще загине не одне самолюбство, ще зруйнуються не одні відносини, досягне образливої кульмінації не одна агресивна перепалка.

Головне, у погоні за хльосткістю й образливістю, яку важко забути, у боротьбі за слухача, глядача й читача, не втратити те, що нас усіх об'єднує. А нас об'єднує спільна історія. Не тільки та, яку вже важко впізнати в працях істориків-супротивників, але й та, що свідчить про споконвічне братерство двох прадавніх народів. Ця історія – у спільних долях наших дідів і батьків, у вигляді наших міст, у траєкторіях наших культур, у споконвічній тузі за загальнолюдськими цінностями й у постійному невдоволенні існуючою владою. Від того, які ідеї найшвидше знайдуть шлях до сердець українців та росіян, сьогодні значною мірою залежить наше майбутнє. І велика відповідальність – на плечах усіх тих, хто здатний говорити мовою мемів, найчастіше сприяючи розвитку цієї мови, і тим самим поширенню певних ідей не тільки у віртуальному просторі, але й у думках великої кількості людей.

**Висновки.** Таким чином, політичні інтернет-меми мають певні особливості в порівнянні зі звичайними мемами, що проявляються в їхньому тенденційному, оцінювальному характері.

Важливу роль відіграють політичні інтернет-меми в створенні образу ворога в масовій свідомості. Часто образ ворога персоніфікується в особі лідера однієї із протиборчих сторін.

Найпопулярніші політичні меми в якості знаків перетворюються на своєрідну "зброю" у боротьбі між опонентами у віртуальному просторі.

Найбільша відповідальність у період конфлікту – на тих інтелектуальних силах, які здатні створювати інтернет-меми. Від простого користувача – до відомих політиків, кожен повинен задуматися, які ідеї він несе в масову свідомість, прагнучи виразити їх у найбільш яскравій і доступній формі.

Критично мислячі люди в оцінці подій і опонентів не мають покладатися на яскравість і доступність мемів, а повинні мати власну точку зору, користуватися оригінальними засобами для її вираження. Лише об'єктивний і неупереджений погляд на події та явища, що знаходять відображення в інтернет-мемах, може забезпечити адекватне осмислення соціальної реальності в її подальших дослідженнях.



## Література

1. Докинз Р. Эгоистичный ген / Ричард Докинз. – М. : Мир, 1993 – 318 с.
2. Гарнцева Н. М. Сознание как комплекс мемов / Н. М. Гарнцева // Философия сознания: классика и современность: Вторые Грязновские чтения. – М. : Издатель Савин С. А., 2007. – С. 114–120
3. Шомова С. А. Политический интернет-мем: сущность, специфика, разновидности [Электронный ресурс] / С. А. Шомова // Бизнес. Общество. Власть. – 2015. – № 22. – С. 28–41. – Режим доступа: <https://www.hse.ru/mag/27364712/2015--22/148970323.html> – Название с экрана.
4. Ситник Ю. Мем-політика [Електронний ресурс] / Юрій Ситник // OSP-UA.info. – 12.06.2012. – Режим доступу: <http://osp-ua.info/lastnews/5650.html> – Назва з екрана.
5. Новая философская энциклопедия: В 4 т./Ин-т философии РАН, Нац. общ.-научн. фонд; Научно-ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители предс: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов – М. : Мысль, 2010. – Том II (Е–М).– 634 с.
6. Савицкая Т. Е. Интернет-мемы как феномен массовой культуры [Электронный ресурс] / Т. Е. Савицкая // Российская государственная библиотека. – Режим доступа: [http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/althome/news/KVM\\_archive/articles/2013/03/2013-03\\_r\\_kvм-s3.pdf](http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/althome/news/KVM_archive/articles/2013/03/2013-03_r_kvм-s3.pdf) – С. 1–17. – Название с экрана.
7. Столетов А. Мемы: мифы и реальность [Электронный ресурс] / Антон Столетов // Advertology: наука о рекламе. – 12.10.2009. – Режим доступа: <http://www.advertology.ru/article74564.htm> – Название с экрана.
8. Карп'як О. Вата з укропом: мова політичних мемів [Електронний ресурс] / Олег Карп'як // BBC Україна. – 08.08.2014. – Режим доступу: [http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/08/140807\\_new\\_words\\_ko](http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/08/140807_new_words_ko) – Назва з екрана.

### **Чантурія А.В. Політичні інтернет-меми та масова свідомість у період збройного конфлікту на Донбасі**

У статті відзначається, що Україна сьогодні переживає складний момент своєї історії. Втрата контролю над Кримом і деякими районами Донбасу, військовий конфлікт, посилення напруженості у відносинах з Росією, складна соціально-політична ситуація в самій країні, – все це сприяє виникненню й поширенню в суспільній свідомості безлічі ідей різного ступеня складності, чії образи полегшуються для запам'ятовування за допомогою політичних інтернет-мемів. Ідеї, які відбиваються цими мемами, становлять інтерес для філософії, а також для соціології й соціальної психології, дозволяючи краще усвідомити реалії сучасності.

У статті ставиться мета проаналізувати вплив на масову свідомість ідей, що відбиваються в політичних інтернет-мемах протидорчих сторін у період збройного конфлікту на Донбасі. Аналізуються інтернет-меми, які користуються особливою популярністю в сучасному віртуальному просторі. Стверджується, що в простій яскравій та зрозумілій формі та або інша ідея стає більш доступною для широких мас користувачів інтернету.

Відзначається, що політичні інтернет-меми мають певні особливості в порівнянні зі звичайними мемами, що проявляються в їх тенденційному, оцінювальному характері. Політичні інтернет-меми відіграють важливу роль у створенні образу ворога в масовій свідомості. Часто образ ворога персоніфікується в особі лідера однієї із протидорчих сторін. Найчастіше політичні меми як знаки перетворюються на "зброю" у боротьбі між опонентами у віртуальному просторі.

Підкреслюється, що велика відповідальність у період конфлікту – на всіх тих інтелектуальних силах, які здатні створювати інтернет-меми. Від простого користувача – до відомих політиків, кожний повинен задуматися про те, які ідеї він несе в масову свідомість, прагнучи виразити їх у найбільш яскравій та доступній формі.

Стверджується, що критично мислячі люди в оцінці подій і опонентів повинні прагнути не покладатися на яскравість і доступність мемів, а мати власну точку зору, користуватися оригінальними засобами для її вираження. Лише об'єктивний і неупереджений погляд на події і явища, відбиті в інтернет-мемах, може забезпечити адекватне осмислення соціальної реальності в її подальших дослідженнях.

***Ключові слова:** збройний конфлікт, мем, політичний інтернет-мем, суспільна свідомість, масова свідомість, ідея, віртуальний простір.*

### **Чантурія А.В. Политические интернет-мемы и массовое сознание в период вооружённого конфликта на Донбассе**

В статье отмечается, что Украина сегодня переживает сложный момент своей истории. Утрата контроля над Крымом и некоторыми районами Донбасса, военный конфликт, усиление напряжённости в отношениях с Россией, сложная социально-политическая ситуация внутри страны, – всё это способствует возникновению и распространению в общественном сознании множества идей различной степени сложности, чьи образы облегчаются для запоминания с помощью политических интернет-мемов. Идеи, которые отражаются этими мемами, представляют интерес для философии, а также для социологии и социальной психологии, позволяя лучше уяснить реалии современности.

В статье ставится цель проанализировать влияние на массовое сознание идей, отражающихся в политических интернет-мемах противоборствующих сторон в период вооружённого конфликта на Донбассе. Анализируются интернет-мемы, которые пользуются особой популярностью в современном виртуальном пространстве.

Утверждается, что в простой яркой и понятной форме та или иная идея становится более доступной широким массам пользователей интернета.

Отмечается, что политические интернет-мемы имеют определённые особенности в сравнении с обычными мемами, проявляющиеся в их тенденциозном, оценочном характере. Политические интернет-мемы играют важную роль в создании образа врага в массовом сознании. Часто образ врага персонифицируется в лице лидера одной из противоборствующих сторон. Зачастую политические мемы в качестве знаков превращаются в "оружие" борьбы между оппонентами в виртуальном пространстве.

Подчёркивается, что большая ответственность в период конфликта – на всех тех интеллектуальных силах, которые способны создавать интернет-мемы. От простого пользователя – до известных политиков, каждый должен задуматься о том, какие идеи он несёт в массовое сознание, стремясь выразить их в наиболее яркой и доступной форме.

Утверждается, что критически мыслящие люди в оценке событий и оппонентов должны стремиться не полагаться на яркость и доступность мемов, а иметь собственную точку зрения, пользоваться оригинальными средствами для её выражения. Лишь объективный и непредвзятый взгляд на события и явления, отражённые в интернет-мемах, может обеспечить адекватное осмысление социальной реальности в её дальнейших исследованиях.

*Ключевые слова:* вооружённый конфликт, мем, политический интернет-мем, общественное сознание, массовое сознание, идея, виртуальное пространство.

#### **Chanturia A.V. Political Internet memes and the mass consciousness during armed conflict in Donbass.**

The article notes that Ukraine is going through a difficult moment of its history. Loss of control over Crimea and some Donbas areas, armed conflict, increasing tensions with Russia, a complex social and political situation in the country – all this contributes to the emergence and spreading of ideas of various complexity in the public mind, which are easier to remember using political Internet memes. Those ideas reflected by Internet memes are of interest for Philosophy, Sociology and Social Psychology, determining better understanding of the realities of our time.

The aim of this article is to analyze the impact of the ideas reflected in the political Internet memes on the mass consciousness during the armed conflict in Donbass. We analyzed Internet memes which are very popular in today's virtual space. It is alleged that any idea becomes pretty understandable to the broad mass of Internet users being expressed in a simple and clear way.

It is noted that the political Internet memes have certain peculiarities compared to conventional memes, manifested in their biased, judgmental nature. Political Internet memes play an important role when creating the enemy image in the public mind. Often the enemy image is personified by the leader of one of the warring parties. Having symbolic meaning, political memes usually become a weapon of struggle between opponents in the virtual space.

It is emphasized that during the conflict period a great responsibility lays upon all those intellectual forces which create internet memes. Everyone from simple user – to the well-known politicians should think about ideas one brings into the mass consciousness, seeking to express them in the most vibrant and accessible form.

It is stated that people with critical thinking should not rely upon availability and brightness of memes when evaluating events and opponents. Such people have to have their own point of view and be able to intelligibly and reasonably express it. Only an objective and impartial view upon events and phenomena reflected in Internet memes can provide an adequate understanding of the social reality in its further studies.

*Keywords:* armed conflict, meme, political internet meme, social consciousness, mass consciousness, the idea, the virtual space.